

 <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1739>

Citation: Agitoğlu, N. (2020). Şırnak il merkezinde ve bağlı köylerde görev yapan din görevlilerinin hadis bilgilerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik teklifler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(49), 155-162.

Doç. Dr. Nurullah AGİTOĞLU

Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, Şırnak / TÜRKİYE, 0000-0002-4507-5300

ŞIRNAK İL MERKEZİNDE VE BAĞLI KÖYLERDE GÖREV YAPAN DİN GÖREVLİLERİNİN HADİS BİLGİLERİNİN TESPİTİ VE GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK TEKLİFLER*

ÖZET

Din görevlileri, toplumun dini anlayışına yön verebilen önemli bir etkiye sahip olarak temel bazı dini bilgilerin öğrenilmesinde rehberlik rolü oynamaktadırlar. Onlar, cami içinde ve cami dışında insanları aydınlatarak dini konularda insanlara yardımcı olmaktadır. Din görevlileri görevlerini yaparken dinin temel ikinci kaynağı olan hadislerden/sünnetten mutlaka faydalanmak durumundadırlar. Yapılan bazı bilimsel araştırmalar bazı insanların hadis bilgisini takvim yapraklarından, birçoğunun da din görevlilerinden öğrendiğini ortaya koymuştur. Bu durum din görevlilerinin hadis bilgilerinin çok önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Halk arasında sağlıklı bir sünnet anlayışının yerleşmesi doğal olarak din görevlilerinin sağlıklı bir sünnet anlayışına sahip olmalarıyla sıkı ilişkilidir. Bu çalışmanın konusu da Şırnak il merkezinde ve bağlı köylerde görev yapan din görevlilerinin hadis bilgilerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesine yönelik tekliflerdir. Çalışma Şırnak il merkezi ve bağlı köyler ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamına giren Şırnak İl Müftülüğüne bağlı olarak görev yapan ve din hizmetleri sınıfına (DHS) giren görevlilerdir. Değerlendirilecek ve yorumlanacak sonuçlara göre söz konusu din görevlilerinin hadis bilgilerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik teklifler sunulmasına imkân bulunacaktır. Böylelikle din görevlileri aracılığı ile toplum sahip ve doğru bir hadis/sünnet anlayışına kavuşma noktasında desteklenmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Görevlisi, Şırnak, Hadis, Sünnet.

PROPOSALS FOR THE IDENTIFICATION AND IMPROVEMENT OF HADITH INFORMATION OF RELIGIOUS OFFICIALS IN SIRNAK PROVINCIAL CENTER AND AFFILIATED VILLAGES

ABSTRACT

Religious officials play a guiding role in learning some basic religious information as having an important influence on society's religious understanding. They help and enlighten people in religious matters by inside and outside of the mosque. Religious officers must make use of the hadiths / circumcision, which is the second fundamental source of religion when doing their duties. Some scientific researches have revealed that some people learned the hadith from the calendar leaves, and most of them learned from religious officials. This indicates that the hadith information of religious officials is very important. The establishment of a healthy perception of circumcision among the people is closely related to the fact that religious officials have a healthy perception of circumcision. The establishment of a healthy perception of circumcision among the people is closely related to the fact that religious officials have a healthy perception of circumcision. The subject of our project is to determine and development of the hadith information of the religious officials working in the provincial center of Şırnak and affiliated villages. According to the results to be evaluated and interpreted, it will be possible for the religious officials to submit proposals for the identification and development of hadith information. Thus, through the religious officials, society will be supported at the point of attaining an authentic and correct understanding of hadiths.

Key Words: Religious officer, Şırnak, Hadith, Sunnah.

1. GİRİŞ

Hız. Peygamber'in (sas) Kur'an'ı tebliğ etmenin yanında onu açıklama görevi de vardı. Bu görevi gereği vahyi yaşayarak Müslümanlara örnek olmuştur. Onun örnekliği kısaca sünneti demektir (Görmez, 1997: 2; Kırbaoğlu, 2000: 11; Yıldırım, 2001: 13). Ancak daha sonraları sünnetin en büyük kaynaklarından biri olan hadisleri (Koçyiğit, 1995: 120) anlama ve nakletme konusunda bazı problemler söz konusu

* Bu çalışma, Şırnak Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Birimi tarafından aynı isimle 2017.02.02.04 numaralı proje olarak desteklenmiştir. Katkılarından dolayı Veli Tatar'a teşekkür ederim.

olmuştur. Bu bağlamda hadis/sünnetin doğru bir şekilde tespiti, anlaşılıp yorumlanması önem arz etmektedir. Din görevlileri halkla direkt muhatap olan ve onlarla daima temasta bulunabilen bir hizmet sınıfıdır (Bilen, 2007: 81; Coşkun, 2013: 132). Din hizmeti sunarken dinin ikinci ana kaynağı olan hadislerden müstağni kalamayacakları açıktır. Ancak her din görevlisinin hadis bilgisinin olması gereken düzeyde olduğu söylenemez. Bu çalışma, Şırnak ili merkezi ve köylerinde çalışan din görevlilerinin öncelikle hadis bilgilerinin tespit edilmesi ve bu bilgilerinin geliştirilmesine yönelik olduğu için halkın da sahih bir sünnet/hadis anlayışına kavuşmasına katkı sunacaktır.

Değerlendirilecek ve yorumlanacak sonuçlara göre söz konusu din görevlilerinin hadis bilgilerinin tespiti ve geliştirilmesine yönelik teklifler sunulmasına imkân bulunacaktır. Böylelikle din görevlileri aracılığı ile toplumumuz sahih ve doğru bir hadis/sünnet anlayışına ve buna bağlı olarak sahih bir din anlayışına kavuşma noktasında desteklenmiş olacaktır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada veri toplama aracı olarak gözlem, yazılı sorular ve yüz yüze görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Görüşülen din görevlilerine yazılı ve sözlü olarak sorular yöneltilmiş, sorulara verdikleri cevaplar yazılı olarak kaydedilmiştir. Ayrıca din görevlilerinin din görevinin ifası sırasında hadis bilgilerinin düzeyi ve bu bilgileri kullanma yöntemi gözlenmiştir. Bu bağlamda özellikle cami içi hizmetlerde vaaz ve hutbelerde hadis kullanımı, cami dışında da halkı din konusunda aydınlatma amacına matuf düğün, taziye vb. toplantılarda hadislerin kullanımı, kullanılan hadislerin sıhhati, hadise delil olma bakımından gösterilen değer gibi hususlar gözlem yoluyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. ANALİZ VE BULGULAR

Proje ile ilgili yapılan gözlem, görüşme ve yazılı sorulara verilen cevapları şöyle analiz etmek mümkündür.

Bu kapsamda Şırnak il merkezi ve köylerde görev yapan din görevlilerinden kırk bir (41) kişi ile görüşme ve yazılı bilgi alma şeklinde bir faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Bu görevlilerden 36'sı erkek, 5'i kadındır.

Öğrenim durumlarına göre ise

- 1 yüksek lisans mezunu,
- 9 lisans mezunu,
- 20 yüksekokul mezunu,
- 11 lise mezunu bulunmaktadır.

Kadro durumlarına göre

- 5 müezzin-kayyım,
- 30 imam-hatip,
- 5 Kur'an kursu öğreticisi,
- 1 vaiz bulunmaktadır.

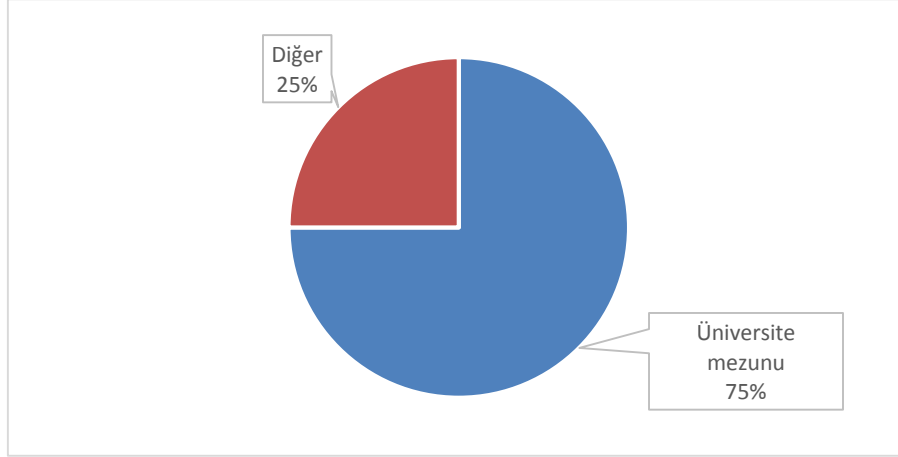
Hizmet yılı olarak

- 9 kişi 1-4 yıl arası;
- 15 kişi 5-8 yıl arası;
- 5 kişi 9-12 yıl arası;
- 4 kişi 12-15 yıl arası;
- 5 kişi 16 yıldan fazla görev yapmışlardır. 3 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Medrese tahsili veya örgün eğitimin dışında özel eğitim alanlar kısmında ise; 14 görevli medrese icazetine sahip olduğunu, 17 kişi kısmen gördüğünü; 7 kişi bu eğitimi almadığını belirtmiş; 3 kişi de cevap vermemiştir.

Yukarıdaki bilgilere göre; 41 kişiden 30 kişinin üniversite mezunu (% 75); 30 kişinin görev gereği toplumla daha fazla iç içe olan imam-hatip kadrosunda çalıştığı (% 75); yine bu kişilerden 31 kişinin kısmen veya icazetli medrese/özel eğitim aldığı (% 75) görülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Durumu

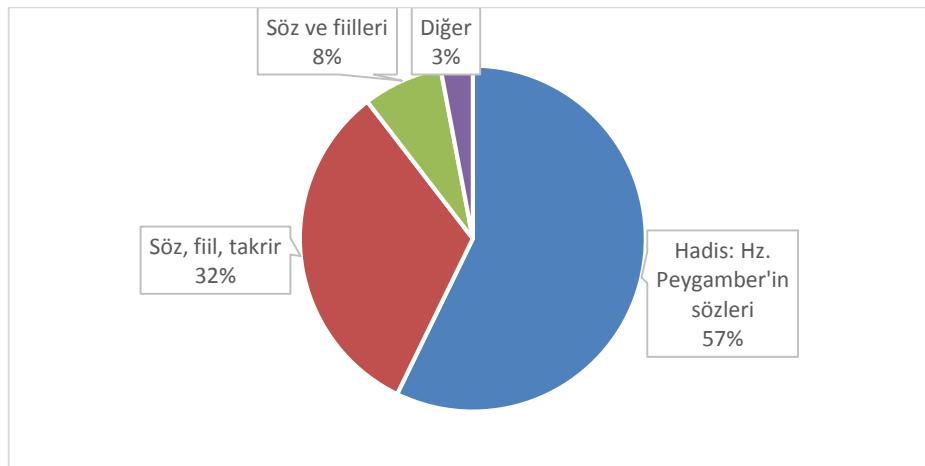

Görev yılı olarak da çoğunlukla yeni sayılabilecek bir profil (24 kişi 8 yılın altında hizmet yapmış; %60) görülmektedir.

Hadis alanıyla ilgili temel bilgi olarak kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar analiz edildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Hadis kavramının terim anlamına, 23 kişi Hz. Peygamber'in (sas) sözleri; 13 kişi Hz. Peygamber'in (sas) söz, fiil ve takrirleri; 3 kişi söz ve fiilleri; 1 kişi nasıl olup olmamamızı gösteren delil; 1 kişi de söz, fiil, takrir, ahlaki ve beşerî vasıfları diye cevap vermiştir.

Tablo 2. Hadis'in Terim Anlamı

Buna göre 41 kişiden sadece 1 kişi tam kapsamlı ve doğru tanımlamayı yapmıştır. Kısmen doğru olan (söz-fiil-takrir) cevabını veren de sadece 13 kişi olmuştur. Bu konuyla ilgili bilgi zayıflığı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sünnetin terim anlamıyla ilgili soruya; 1 kişi boş cevap; 1 kişi hadislerin uygulaması şeklinde; 1 kişi Peygamberimiz 'in (sas) yapmamızı istediği şey şeklinde; 1 kişi sünnet hadistir şeklinde; 1 kişi kanun anlamındadır şeklinde; 5 kişi yol anlamındadır şeklinde; 9 kişi fiiller anlamındadır şeklinde; 3 kişi Peygamberimiz 'in (sas) dini yönüdür şeklinde; 1 kişi sözü ve fiildir şeklinde; 6 kişi onun yaşam tarzıdır şeklinde; 12 kişi de söz-fiil-takrir şeklinde cevap vermişlerdir.

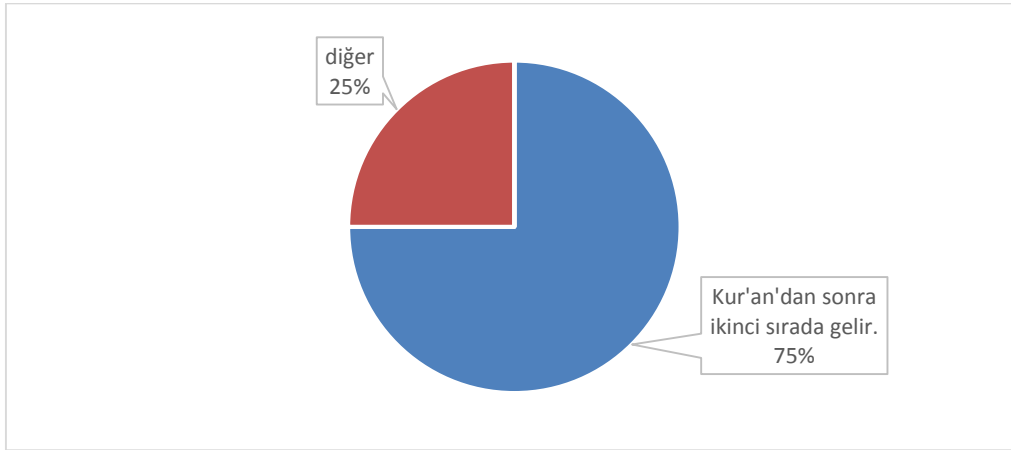
Buna göre sünnet sorusuna da kapsamlı ve doğru cevap verenlerin “yaşam tarzı” ve “dini yönü” diye cevap veren 9 kişi olduğunu (%22), diğer cevapların kısmen doğru sayılabileceğini ve bu konuda da bir bilgi zayıflığı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Hadis ve sünnet arasında fark var mı? Varsa nedir? Sorusuna da 21 kişi “hadis söz, sünnet fiildir” şeklinde cevap vermiş, hem bu cevap hem de diğer cevaplar arasında da tam doğru kabul edilecek bir cevabın olmadığı, dolayısıyla bu hususta da ciddi bir bilgi eksikliğinin olduğu görülmüştür.

Takrirî sünnet sorusuna ise 37 kişinin (%90) onaylama, susma, işaret etme, sükut etme, onaylayıcı sükut şeklinde doğru cevap verdikleri ortaya çıkmıştır.

Hadisin/sünnetin kaynaklık yeri ve dindeki yeri ile ilgili soruya da 30 kişinin (%75) Kur’ân’dan sonra ikinci sırada gelir.

Tablo 3. Sünnetin Dindeki Yeri

Hadisin delil oluşu ile ilgili soruya da 19 kişi delildir şeklinde; 13 kişi ikinci kaynaktır şeklinde (32 kişi, % 80) cevap verdikleri görülmektedir.

Mütevâtir ve hükmü hakkındaki soruya ise 26 kişi tam doğru cevap vermiştir. (% 65)

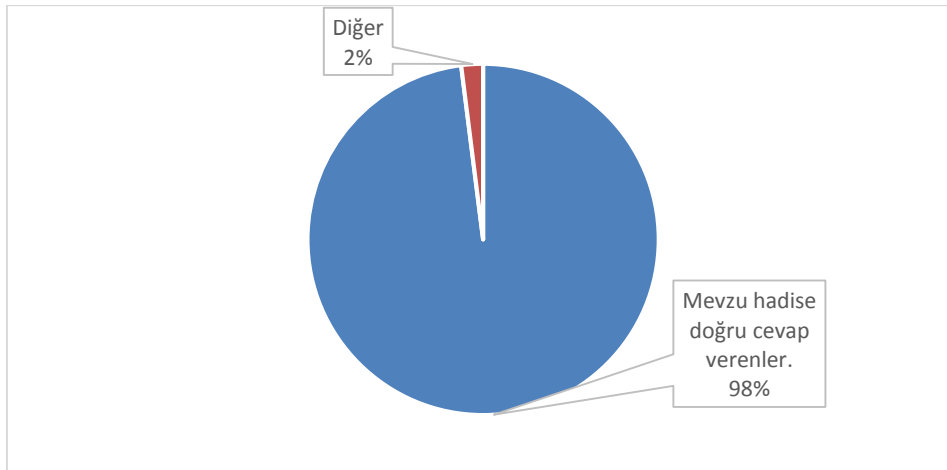
Haber-i vahid ile ilgili soruya da sadece 17 kişi doğru cevap vermiştir. (% 40)

Kudsi hadis sorusuna 36 kişi doğru cevabı vermiştir. (%90)

Maktû’ hadis sorusuna 22 kişi (% 55); sahih hadis sorusuna 20 kişi (% 50); hasen hadis sorusuna 19 kişi (% 47) doğru cevabı vermiştir.

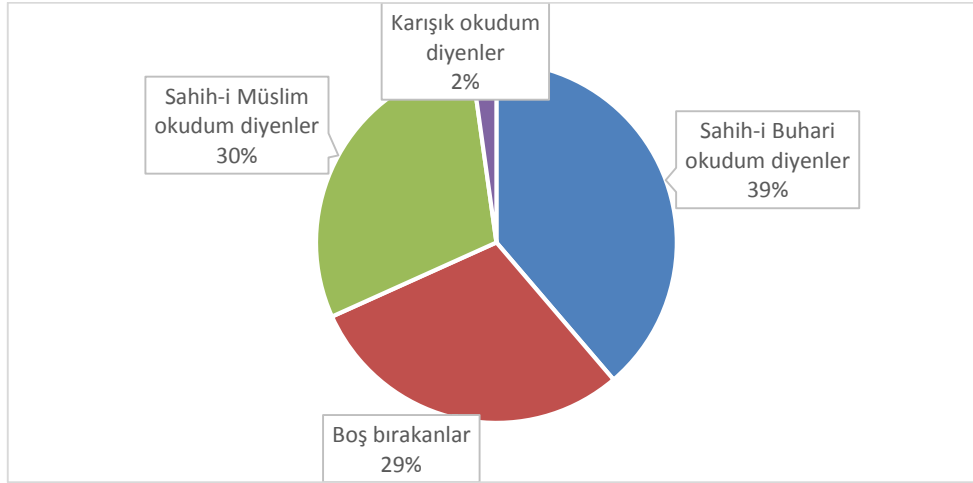
Zayıf hadisle amel sorusuna 19 kişi (%47), mevzu hadise ise 40 kişi (% 98) doğru cevabı vermiştir.

Tablo 4. Mavzu Hadis

Kütüb-i Tis'a kaynaklarından (Buhârî, ts.; Dârimî, 2000; Ebû Davûd, 1992; İbn Hanbel, 1995; İbn Mâce, 1980; Malik, 1951; Muslim, 1955; Nesâî, ts; Tirmizî, 1938) okudukları kitaplara ise; 21 kişi Buhârî'nin *Sahih*'i; 16 kişi Muslim'in *Sahih*'i; 16 kişi soruyu boş bırakmış; 1 kişi karışık okudum şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 5. Kütüb-i Tis'a Kaynakları

Hadis usulü kaynaklarından da; klasik kaynaklardan ve günümüzde yazılan kitaplardan istifade etmenin çok zayıf olduğu görülmüştür.

Hadis tarihi ve problemleri ile ilgili okunan kaynaklar için 27 kişi soruyu boş bırakmıştır. 11 kişi Talat Koçyiğit cevabı vermiştir.

Bilimsel tez, makale okuma konusunda ise 6 kişi okudum-hatırlamıyorum; 2 kişi okudum şeklinde; 29 kişi de boş bırakarak cevaplamıştır.

Hadis ezberi ve esas alınan kaynak konusunda da 10 kişi boş bırakmış; geriye kalanlar ise farklı sayılarda ezber yaptıklarını belirtmiş 11 kişi *Riyazü's-salihin*'i esas aldığını belirtmiştir.

Sünnetin dindeki yeri ile ilgili bildiğiniz hadisleri yazınız, kısmını 26 kişi boş bırakmıştır.

Hadis alanında problem var mı? Varsa nelerdir? sorusunu 15 kişi boş bırakmış; 25 kişi var şeklinde cevap vermiştir. Olan problemlerin ise hadisleri reddedenler, uydurmaların çokluğu, bidatler, çağdaş yaklaşımlar, bilimsel verilere dayandırma çabası, Kur'ân'a arz meselesi şeklinde sıralandığı görülmüştür.

Hadisleri doğru anlama için ne yapılmalı? sorusunu 8 kişi boş cevaplandırmış, 33 kişi ise hadisleri doğru okunmalı, sahih-mevzu ayrımı yapılmalı, güncellenmeli, Hz. Peygamber'in hayatına dair kitap okunmalı, şemail eserleri, *Kütüb-i sitte* eserleri, İslam tarihi eserleri okunmalı, Kur'ân'ı doğru anlamalı, Peygamberimizi (sas) bütüncül okunmalı, halkın seviyesine inilmeli, bu konudaki ayetlerin tefsiri iyi yapılmalı, onun yaşadığı devre gidilmeli şeklinde cevaplar verildiği görülmüştür.

Kur'ân Müslümanlığı ve sadece Kur'ân'la yetinip hadislere ihtiyaç duyulmadığı düşüncesine nasıl bakıldığı ile ilgili soruya ise, katılımcı din görevlilerinin büyük çoğunluğu bu görüşü hatalı bulduğunu (30 kişi) ifade ederek cevap vermiştir. Diğer katılımcılar da bu görüşün destekçisi değildir, ancak 9 kişi soruyu boş bırakmış cevaplandırmamıştır. Bu durum Kur'ân Müslümanlığı gibi akımlara karşı belli bir bilincin olduğunu ama bu konuda yetersiz bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

Halkın hadis bilgisini geliştirme konusunu 8 kişi boş bırakmış; diğer katılımcılar ise vaaz, düğün, cenaze ve ev ziyaretlerinde daha çok hadis anlatılmasının gerekli olduğunu, hadislerdeki -varsa- mucizevi veya hikmetli şeylere vurgu yapılmasının lüzumlu olduğunu, hadisleri anlatırken din görevlilerinin bunu yaşantılarına da yansıtılmalarının gerekliliğini, hadis derslerinin olmasının lüzumunu, zayıf hadisleri kullanmaktan ziyade sahih hadislere öncelik ve ağırlık verilmesi gerektiğini, din görevlilerinin geliştirilmesinin zaruretini, halkı sahih ve mütevatir hadisle tanıştırmak gerektiğini, öncelikle din görevlilerinin kendini yetiştirmesi gerektiğini belirtmiş, iyi bir Kur'ân bilgisinin de gerekli oluşuna vurgu yapmışlardır.

Hadisin dindeki konumuna delil olabilecek ayetlerden hangilerini biliyorsunuz? sorusunu 14 kişi boş bırakarak, diğerleri ilgili bazı ayetleri yazarak cevap vermiştir. 16 kişi özellikle “Resule itaat, Allah’a itaattir.” içerikli ayetlere vurgu yapmıştır.

Kendilerine sunulan 10 rivayetin sıhhat durumu sorulmuş;

‘İlim talebi’ ile ilgili sahih rivayete 33 kişi sahih demiştir.

‘Beytülmağdis’in akreplerle dolu bir leğen’ olduğunu ifade eden mevzu rivayete 26 kişi mevzu demiş;

‘Dört şey dört şeyden bıkmaz’ rivayetine 18 kişi fikrim yok demiş;

‘Kulumun kalbine sığdım’, mevzu haberi için 13 kişi fikrim yok, 6 kişi mevzu demiş,

‘Allah kime hayır dilerse onu fakih kılar’ rivayetine 33 kişi sahih demiş,

‘Ümmetin âlimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir’, mevzu rivayetine sadece 9 kişi mevzu demiş,

‘Ameller niyetlere göredir’ sahih hadisi için 39 kişi sahih demiş,

‘Malayani ile uğraşmamak’ hakkındaki sahih hadise 24 kişi sahih demiş,

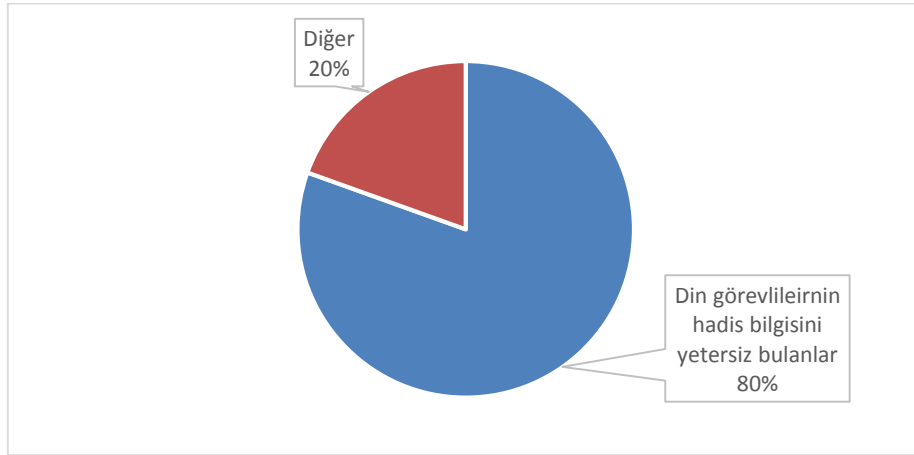
‘Kadınlara danışın ama onlara muhalefet edin’ mevzu haberine 16 kişi mevzu demiş;

‘Hayırlılarınız eşlerine karşı hayırlı olanlardır’ sahih hadisine ise 33 kişi sahih demiştir.

Bu durum din görevlilerinin sahih rivayetler ile mevzu rivayetleri birbirinden ayırt etme hususunda belli bir bilinç düzeyine sahip olduğunu ancak bunun yetersiz olduğunu göstermektedir.

Din görevlilerinin hadis bilgisinin yeterli görülüp görülmediği ile alakalı soruya da 33 kişi yeterli değil cevabını vermiştir. Buna yönelik olarak bilgisi az olanların ilk alım sınavlarında elenmesi gerektiği, ders halkaları kurulması gerektiği, daha çok hadis okunması ve okutulmasının gerekli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Tablo 6. Din Görevlilerinin Hadis Bilgisi

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şırnak il merkezi ve köylerde görev yapan din görevlilerinden kırk bir (41) kişi ile görüşme ve yazılı bilgi alma şeklinde bir faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Çalışma ile ilgili yapılan gözlem, görüşme ve yazılı sorulara verilen cevaplar analiz edildikten sonra aşağıdaki sonuç ve öneriler ortaya çıkmıştır.

1. Toplumun din konusunda aydınlatma gibi temel görevleri olan din görevlilerimizin dinin ikinci ana kaynağı olan hadislerle ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı görülmüştür.
2. Din görevlilerimizin hadis, sünnet, sahih hadis gibi alanın temel kavram ve istilahları konusunda zayıf bir bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

3. Taktirî sünnet, hadisî kaynak değeri, delil değeri gibi konularda yüksek oranda doğru bilgiye sahip olunduğu memnuniyetle müşahede edilmiştir.

4. Hadis alanındaki uzmanlarda olması gereken bilgi ve birikimin din görevlilerinde olması elbette beklenemez. Ancak toplumla birebir muhatap olan din görevlilerimizin temel kaynaklardan olan sünnet/hadis konusunda din görevinin sunumu sırasında lazım olan temel bilgi ve yaklaşımlar hususunda istenen düzeyde olmadıkları görülmüştür.

5. Katılımcıların içinde büyük oranda üniversite mezunu olması; özel eğitim/medrese tahsili görmüş olanların da bulunması göz önüne alındığında, temel bazı bilgilerin zaman içinde çok kullanılmadığı ve lazım olan birçok bilginin unutulduğu ortaya çıkmaktadır.

6. Din görevlilerinin hadis bilgisinin yeterli görülüp görülmediği ile alakalı soruya 33 kişinin yeterli değil cevabını vermiş olması, en azından bu noktadaki eksikliğin farkında olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

7. Din görevlilerinin hadis bilgilerinin geliştirilmesi konusunda müftülüklerin ilahiyat fakülteleri ile iş birliğine geçip seminer, kurs vb. bilgilendirici faaliyetlerde bulunulması acil bir ihtiyaç olarak görünmektedir.

8. Din görevlilerinin aylık toplantılarında da –katılımcı sayısının fazla olması hasebiyle- mutlaka diğer alanlardaki eksiklikler ile beraber hadis alanındaki eksikliklerin düşünülüp alanın uzmanlarından yararlanılması ve din görevlilerine bu konuda bilgi verilmesi gereklidir.

9. Kur'an Müslümanlığı veya dinde hadise ihtiyaç duyulmadığı gibi fikirlere din görevlilerinin kahir ekseriyetinin karşı olduğu, bu konuda belli bir bilince sahip oldukları müşahede edilmiştir. Ancak bu konuda da hadis alanındaki kaynakların iyi tanınması, hadis sahasının kendi içindeki ilmi problemlerin bilinmesi ve bu tür konularda halktan gelebilecek sorulara tatmin edici cevaplar verilebilmesi öncelikli olmalıdır.

10. Sahih kaynak kullanımı noktasında Diyanet İşleri Başkanlığının yayınları takdire değerdir. Ancak bu kaynakların temini, görevlilere verilmesi, kaynakların ödev, ödül vb. bazı faaliyetler eşliğinde mutlaka okunmasının sağlanması noktası da önemlidir.

11. Sahih hadis bilgisi geliştirilen din görevlilerinin cami dersleri gibi faaliyetlerde hadis okunmasına özel bir önem vermesi son derece faydalı olacaktır.

Yukarıda kaydedilen sonuç ve öneriler dikkate alınıp, müftülük ve ilahiyat fakültesi iş birliği iyice geliştirilirse din görevlilerinin hadis bilgisinin iyileşeceği, sahîh bilgiye öncelik verileceği görülecektir. Dinin temel ikinci kaynağı durumundaki hadisler konusunda bilinçlenmiş, belli bir birikime sahip din görevlilerinin topluma da doğal olarak sahîh bir din bilgisini ulaştırması kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

BİLEN, M. (2007). Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri Üzerine. *İslami İlimler Dergisi*, 2(2), 81-104.

BUHÂRÎ, M. (ts). *El-Câmiu 's-sahîh*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslamiyye.

COŞKUN, S. (2013). Vaaz Dili ile Halk Dili Uyuşmazlığının Problemleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu* (17-18 Aralık 2011), Cilt: I, 131-146.

DÂRİMÎ, E. (2000). *Sünen*. (thk. Hüseyin Selim Esed ed-Darani), Daru'l-Muğni.

EBÛ DÂVÛD, (1992). *Sünen*. İstanbul: Çağrı yay.

GÖRMEZ, M. (1997). *Sünen ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*. Ankara: TDV Yay.

İBN HANBEL, A. (1992). *Müsned*. İstanbul: Çağrı yay.

İBN MÂCE, E. (1980). *Sünen*. İstanbul.

KIRBAŞOĞLU, M. (2000). *İslâm Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*. Ankara: Ankara Okulu Yay.

KOÇYİĞİT, T. (1995). *Hadis Istılahları*. Ankara: A.Ü.F.Y.

MÂLİK bin E. (1951). *Muvatta*. (I-II), Dâru İhyâi'l-kutubi'l-Arabiyye, yy.

MUSLİM, E. (1955). *El-Câmiu's-sahîh*, I-V, (thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî), Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, by.

NESÂÎ, E. (ts). *Sünen*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.

TİRMİZÎ, E. (1938). *Sünen*. (I-V), Kâhire.

YILDIRIM, E. (2001). *Hadis Problemleri*. İstanbul: Rağbet Yay.